

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	11
Rozdział 1. Bo wiek to tylko liczba bez znaczenia...	13
1.1. Cele badawcze	13
1.2. Podstawy metodologiczne. Narzędzia opisu	14
1.3. Podstawy materiałowe badań	25
1.4. Periodyzacja i obrazowanie ludzkiego życia	34
1.5. <i>Dzieciństwo, młodość, dorosłość starość</i> – opis znaczenia we współczesnych słownikach języka polskiego	40
Rozdział 2. Wiek sielski, anielski...	42
2.1. DZIECIŃSTWO jako kategoria kultury	42
2.2. DZIECIŃSTWO w zwierciadle etymologii. Wyrazy słowotwórczo pokrewne – jednostki oparte na skonceptualizowanej wiedzy o DZIECIŃSTWIE	50
2.3. Synonimiczne ścieżki konceptualne DZIECIŃSTWA	52
2.4. Konceptualizacja DZIECIŃSTWA w świetle danych kolokacyjnych	60
2.5. Kulturowy koncept DZIECIŃSTWA w świetle fraz gnomicznych (przysłowia)	64
2.6. Konceptualizacja DZIECIŃSTWA w świetle obrazów Google	76
2.7. DZIECIŃSTWO – w zwierciadle językowego sondażu diagnostycznego	84
2.7.1. Co jest dziecinne (dziecięce)? Jakie jest DZIECIŃSTWO? (o łączliwości)	84
2.7.2. Typowe dziecko	87
2.7.3. <i>Dziecko</i> – „but test”	88
2.7.4. DZIECIŃSTWO – pole asocjacyjne; atrybuty	90

Rozdział 3. Wiek górny i durny...	93
3.1. MŁODOŚĆ jako kategoria kultury	93
3.2. MŁODOŚĆ w zwierciadle etymologii. Wyrazy słotwórczo pokrewne – jednostki oparte na skonceptualizowanej wiedzy o MŁODOŚCI	97
3.3. Synonimiczne ścieżki konceptualne MŁODOŚCI	98
3.4. Konceptualizacja MŁODOŚCI w świetle danych kolokacyjnych	103
3.5. Kulturowy koncept MŁODOŚCI w świetle fraz gnomicznych (przysłowia)	108
3.6. MŁODOŚĆ w świetle obrazów Google	109
3.7. MŁODOŚĆ w zwierciadle językowego sondażu diagnostycznego	113
3.7.1. Co jest młodzięcze? Jaka jest MŁODOŚĆ? (o łączliwości)	113
3.7.2. Typowy młody człowiek	115
3.7.3. <i>Młody</i> – „but test”	117
3.7.4. MŁODOŚĆ – pole asocjacyjne; atrybuty	119
3.7.5. Kiedy zaczyna się MŁODOŚĆ?	121
Rozdział 4. Wiek męski, wiek kłęski...	124
4.1. DOROSŁOŚĆ jako kategoria kultury	124
4.2. DOROSŁOŚĆ w zwierciadle etymologii. Wyrazy słotwórczo pokrewne – jednostki oparte na skonceptualizowanej wiedzy o DOROSŁOŚCI	128
4.3. Synonimiczne ścieżki konceptualne DOROSŁOŚCI	130
4.4. Konceptualizacja DOROSŁOŚCI w świetle danych kolokacyjnych	140
4.5. Kulturowy koncept DOROSŁOŚCI w świetle fraz gnomicznych	142
4.6. Konceptualizacja DOROSŁOŚCI w świetle obrazów Google	148
4.7. DOROSŁOŚĆ w zwierciadle językowego sondażu diagnostycznego	154
4.7.1. Co jest dorosłe? Jaka jest DOROSŁOŚĆ? (o łączliwości)	154
4.7.2. Typowy dorosły człowiek	157
4.7.3. <i>Dorosły</i> – „but test”	158
4.7.4. DOROSŁOŚĆ – pole asocjacyjne; atrybuty	163
4.7.5. Kiedy zaczyna się DOROSŁOŚĆ?	165
Rozdział 5. Chyląc ku ziemi poradłone czoło...	168
5.1. STAROŚĆ jako kategoria kultury	168
5.2. STAROŚĆ w zwierciadle etymologii. Wyrazy słotwórczo pokrewne – jednostki oparte na skonceptualizowanej wiedzy o STAROŚCI	179
5.3. Synonimiczne ścieżki konceptualne STAROŚCI	181

5.4. Konceptualizacja STAROŚCI w świetle danych kolokacyjnych	201
5.5. Kognitywny obraz STAROŚCI w świetle fraz gnomicznych (przysłowia)	207
5.6. STAROŚĆ w świetle obrazów Google	212
5.7. STAROŚĆ w zwierciadle językowego sondażu diagnostycznego	220
5.7.1. Co jest <i>starcze</i> ? Jaka jest STAROŚĆ? (o łączliwości)	220
5.7.2. Typowy stary człowiek	224
5.7.3. <i>Stary</i> – „but test”	227
5.7.4. STAROŚĆ – pole asocjacyjne; atrybuty	231
5.7.5. Kiedy zaczyna się STAROŚĆ?	233
Rozdział 6. Wiek to stan umysłu... DZIECIŃSTWO, MŁODOŚĆ, DOROSŁOŚĆ, STAROŚĆ – kognitywna struktura pojęć	236
6.1. DZIECIŃSTWO, MŁODOŚĆ, DOROSŁOŚĆ, STAROŚĆ – wyobrażenia bazowe	236
6.2. DZIECIŃSTWO, MŁODOŚĆ, DOROSŁOŚĆ, STAROŚĆ – warianty wyobrazeniowe	248
6.2.1. Męski punkt widzenia	248
6.2.2. Tradycyjny ludowy vs. inteligencki punkt widzenia	251
6.2.3. Młodzieńczy vs. starczy wariant wyobrazeniowy	255
Literatura	258
Summary	284

WPROWADZENIE

Prezentowana czytelnikom monografia to cztery dopełniające się studia semantyczno-pragmatyczne. Przedstawione w niej analizy dotyczą leksyki obejmującej wyrażenia odnoszące się do upływającego czasu, ujmowanego z perspektywy życia jednostkowego jako koncepty kulturowe: DZIECIŃSTWO, MŁODOŚĆ, DOROSŁOŚĆ, STAROŚĆ¹. Przeprowadzone analizy są ukierunkowane na opis społecznie ustabilizowanych wyobrażeń DZIECIŃSTWA, MŁODOŚCI, DOROSŁOŚCI i STAROŚCI, jakie funkcjonują w zbiorowej świadomości polskiej. To książka naukowa, ale też bardzo osobista: trudno w tym wypadku nie konfrontować ustaleń badawczych z własnym doświadczeniem życiowym.

Praca nad monografią trwała kilka lat, ale kształt książki przyjęła w czasach szczególnych – w pandemicznym roku 2020. I teraz jednak, w porze uniwersyteckiego *lockdownu*, mogłam liczyć na życzliwą dyskusję w gronie kolegów i koleżanek z Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Za wszystkie uwagi dziękuję przede wszystkim Profesor Iwonie Burkackiej, która była pierwszą czytelniczką jeszcze roboczej wersji tekstu.

Wyrazy wdzięczności kieruję do Recenzentów – Profesor Anny Dąbrowskiej i Profesora Jerzego Bartmińskiego. Dzięki Ich wnikliwej lekturze, cennym wskazówkom, dopowiedzeniom, życzliwym uwagom krytycznym i wątpliwościom – opracowanie mogłam ulepszyć.

Specjalne podziękowania należą się mojemu Mężowi – za nieustające wsparcie: od młodości, przez dorosłość, aż do prognozy... wieku dojrzałego.

---

¹ W książce stosuję zapis z zastosowaniem WERSALIKÓW, gdy mowa o konceptach, oraz kursywę, gdy mowa o wyrazach.